

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Місіс Вен Райдок трохи відступила від дзеркала й зітхнула.

— Думаю, ця годиться, — прошепотіла вона. — А ти як вважаєш, Джейн?

Міс Марпл подивилася на витвір Ланванеллі схвальним оком.

— Як на мене, сукня просто чудова, — сказала вона.

— Справді, сукня добра, — погодилася місіс Вен Райдок і зітхнула. — Зніми її, Стефані.

Літня покоївка із сивим волоссям і маленьким вузьким ротом обережно стягла сукню над піднятими вгору руками місіс Вен Райдок.

Місіс Вен Райдок тепер стояла перед дзеркалом у своїй атласній комбінації помаранчевого кольору. Вона була туго затягнута в корсет. Її досі стрункі й гарні ноги облягали тонкі нейлонові панчохи. Обличчя, вкрите шаром косметики й постійно тонізоване масажем, здавалося майже дівочим, якщо дивитися на нього навіть із

невеличкої відстані. Її волосся, не стільки сиве, скільки кольору блакитної гортензії, дуже ретельно укладене. Дивлячись на місіс Вен Райдок, було майже неможливо уявити, який у неї справжній вигляд. Вона мала все, що можуть дати гроші, і це ще підсилювалось дієтою, масажем та постійними вправами.

Рут Вен Райдок із добродушною поблажливістю подивилася на подругу.

— Як ти гадаєш, Джейн, чи багато людей здогадаються, що ми з тобою практично однолітки?

Міс Марпл відповіла примирливим тоном, ніби хотіла її заспокоїти:

— Я певна, таких не знайдеться. Та й тобі, думаю, добре відомо, що по мені одразу видно, скільки років я маю!

Волосся в міс Марпл було сиве, обличчя зморшкувате й біле з легким рожевим відтінком, очі — невинні й сині, кольору китайської порцеляни. Вона здавалася дуже милою старою дамою. Однак місіс Вен Райдок ніхто й ніколи не назвав би милою старою дамою.

— Справді, Джейн, по тобі це одразу видно, — сказала місіс Вен Райдок. Вона несподівано усмінулася. — І по мені теж. Хоч і в різний спосіб. «Дивовижно, як цій старій карзі щастить зберігати таку фігуру». Ось що люди кажуть про

мене. Але вони знають, що я вже стара карга, у цьому немає сумніву! І Бог свідок, я теж почуваюся старою каргою!

Вона важко опустилася на обтягнутий атласом стілець.

— Дякую тобі, Стефані, — сказала вона. — Можеш іти.

Стефані склала сукню й вийшла.

— Добра, стара Стефані, — сказала Рут Вен Райдок. — Вона зі мною вже понад тридцять років. Стефані — єдина жінка, котрій дійсно відомо, яка я насправді. Джейн, мені треба поговорити з тобою.

Міс Марпл трохи нахилилася вперед. На її обличчі з'явився вираз розуміння й готовності уважно вислухати подругу. Певним чином вона здавалася досить-таки недоречною постаттю в розкішно декорованій спальні дорогого готельного номера «люкс». Але й у своїй чорній та позбавленій будь-якого смаку одежі, з великою базарною сумкою в руці вона кожним своїм дюймом мала вигляд справжньої леді.

— Я хвилююся, Джейн. За Керрі Луїзу.

— Керрі Луїзу? — замислено повторила міс Марпл.

Звуки цього імені примусили її повернутися далеко назад у часі.

Пансіонат у Флоренції. Вона — білошкіра й рожевошока англійська дівчина з Катедрел-Клоуз. Дві американки, які розбудили велику цікавість у юної англійки своєю дивною вимовою, простотою та безпосередністю манер і своєю жвавистію та життєвою снагою. Рут — висока, енергійна, життєрадісна. Керрі Луїза — невеличка на зріст, делікатна, замислена.

— Коли ти востаннє бачила її, Джейн?

— Я не бачила її дуже й дуже давно. Років двадцять п'ять — щонайменше. Хоч ми досі обмінюємося вітальними листівками на Різдво.

Яка то дивна річ — дружба! Вона, юна Джейн Марпл, і дві американки. Їхні шляхи розійшлися майже одразу, а проте давня приязнь не вмерла. Випадкові листи, вітання на Різдво. Дивно, що з Рут, чий дім — або, радше, чиї домівки — були в Америці, вона бачилася набагато частіше, ніж із її сестрою. А втім, мабуть, нічого дивного. Як і більшість американців із її класу, Рут була космополіткою, раз або навіть двічі на рік навідувалася до Європи, гасаючи від Лондона до Парижа, на Рів'єру й знову назад, і не пропускала жодної нагоди зустрітися зі своїми давніми друзями. Таких зустрічей, як оця, у них було багато. У Клериджі або в Савої, в Берклі або Дорчестері. Вишуканий обід, приємні спогади й поквапне, приязне

прощання. Рут ніколи не мала часу, щоб приїхати в Сент-Мері-Мід. Та, власне, міс Марпл ніколи й не сподівалася на цей візит. Життя кожної людини відбувається в певному *tempo*¹. Життя Рут минало *presto*², тоді як міс Марпл жила, анітрохи не нарікаючи на свою долю, в темпі *adagio*³.

Отже, з американкою Рут вона зустрічалася досить часто, тоді як із Керрі Луїзою, яка жила в Англії, вона жодного разу не бачилася ось уже більш як двадцять років. Дивно, але цілком природно, бо якщо твої давні друзі живуть в одній країні з тобою, то немає доконечної потреби влаштовувати з ними якісь спеціальні зустрічі. Ти вважаєш, що раніше чи пізніше ти зустрінешся з ними так чи інак. Проте якщо ви обертаєтесь в різних сферах, цього може й не статися. Стежки Джейн Марпл та Керрі Луїзи ніколи не перетиналися. Це був очевидний факт.

— А чому ти так переживаєш за Керрі Луїзу, Рут? — запитала міс Марпл.

— Саме це й тривожить мене найбільше! Не знаю чому, але я дуже за неї турбуюся.

¹ Ритмі (*it.*, муз. термін). (Тут і далі прим. перекл.)

² Швидко (*it.*, муз. термін).

³ Повільно (*it.*, муз. термін).

— Вона не хвора?

— Здоров'я в неї дуже кволе — і завжди було таким. Утім, я не сказала б, що зараз їй гірше, аніж зазвичай, — зрештою, їй доводиться долати ті самі проблеми, що й усім нам.

— Вона нещаслива?

— О, ні.

Атож, справа, мабуть, не в цьому, подумала міс Марпл. Їй було важко уявити Керрі Луїзу нещасливою — хоч у житті в неї неминуче були такі періоди, коли вона просто не могла почуватися щасливою. Проте картина нещасливої Керрі Луїзи поставала якоюсь нечіткою перед внутрішнім зором міс Марпл. Вона могла побачити її приголомшеною, розгубленою, але не в стані великого смутку.

Слова міс Вен Райдок приєдналися до її роздумів.

— Керрі Луїза, — мовила вона, — завжди жила десь поза цим світом. Вона не знає, який він є. Мабуть, саме *це* й турбує мене.

— Обставини її життя... — почала міс Марпл, потім замовкла й похитала головою. — Ні, — сказала вона.

— Справа не в обставинах її життя, а в ній самій, — сказала Рут Вен Райдок. — Керрі Луїза завжди була серед нас тією, хто мав ідеали. Звісно,

мати ідеали було модою, коли ми були молодими, — мали їх усі, це вважалося природним для молодої дівчини. Ти мала намір доглядати хворих на проказу, Джейн, а я хотіла стати черницею. З часом ми викидаємо з голови подібні дурниці. Одруження, можна сказати, примушує нас забути про них. Загалом кажучи, не буду стверджувати, що мені так уже й не пощастило з моїми шлюбам.

Міс Марпл подумала, що Рут явно применшує свої успіхи. Рут виходила заміж тричі, щоразу за надзвичайно багатого чоловіка, й після кожного розлучення її банківський рахунок тільки зростає, а настроїв анітрохи не погіршувався.

— Звісно ж, — сказала місіс Вен Райдок, — я завжди вміла зберегти твердість вдачі. Ніщо не могло примусити мене опустити руки. Я не очікувала від життя надто багато й, передусім, не сподівалася від чоловіків забагато — і завжди досить успішно виходила зі складних ситуацій, ніколи не зберігаючи почуттів невдоволення чи гіркоти. Томмі та я — досі чудові друзі, а Джуліус часто цікавиться моєю думкою про свої перспективи на ринку. — Обличчя їй спохмурніло. — Либонь, найбільше мене тривожить, — гадаю, ти зі мною погодишся, — коли я думаю про Керрі Луїзу, той факт, що вона завжди була схильна одружуватися з диваками.

— Диваками?

— Чоловіками, котрі мають ідеали. Керрі Луїза завжди була схиблена на ідеалах. Ось вона, гарненька й сімнадцятирічна, очі як блюдця, слухає старого Гульбрандсена, що розбалакує перед нею про свої грандіозні плани вдосконалення людської породи. Йому було вже за п'ятдесят, і вона одружилася з ним, удівцем з уже дорослими дітьми, — і лише тому, що він звабив її своїми філантропічними ідеями. Вона мала звичку сидіти й слухати його, мов зачарована. Можна сказати, такі собі Дездемона й Отелло. Проте, на їхнє щастя, тут не було Яго, який розбив би їхню родину, до того ж Гульбрандсен не був чорношкірим. Він був швед або норвежець, чи щось таке.

Міс Марпл замислено кивнула. Ім'я Гульбрандсена було широко відоме в усьому світі. Цей чоловік, наділений надзвичайно гострим і проникливим розумом у бізнесі, спромігся надбати таке колосальне багатство, що філантропія залишалася єдиним шляхом його ефективного використання. Це прізвище досі зберігало своє гучне звучання. Фонд Гульбрандсена, дослідницькі стипендії Гульбрандсена, притулки Гульбрандсена й найбільш відомий з усіх його благодійних закладів — освітній Коледж для дітей із робітничих родин.

— Вона одружилася з ним не тому, що він мав багато грошей, ти ж бо знаєш, — сказала Рут. — Якби я надумала одружитися з ним, то мене спонукали б до цього саме міркування матеріальної вигоди. Але Керрі Луїза була не така. Я не знаю, що сталося б, якби він не помер, коли їй було тридцять два роки. Тридцять два роки — це дуже зручний вік для вдови. Вона набула досвіду, але зберегла здатність пристосовуватися до різних чоловіків.

Стара панна слухала свою подругу, ледь помітно киваючи їй подумки перебираючи вдів, яких знала у своєму селі Сент-Мері-Мід.

— Я дуже зраділа за Керрі Луїзу, коли вона вийшла заміж за Джонні Рестаріка. Немає сумніву, *він* одружився з нею заради грошей — принаймні, якщо висловити цю думку трохи інакше, він би не одружився з нею, якби вона їх не мала. Джонні був егоїстичний, схильний до насолод ледачий пес, але з таким жити набагато безпечніше, ніж із диваком. Усе, чого прагнув Джонні, — це жити легко. Він хотів, щоб Керрі Луїза замовляла собі одяг у найліпших кравців, щоб вона мала яхти й автомобілі й тішилася життям разом із ним. Чоловік такого виду не становить жодної *небезпеки*. Зроби його життя розкішним та зручним — і він мурчатиме, наче кіт, і буде

дуже милим до тебе. Я ніколи не сприймала його театральну діяльність дуже серйозно. Але Керрі Луїза була зачарована нею — вона дивилася на все це як на Мистецтво з великої літери й фактично силоміць виштовхувала його в те середовище. І тоді з'явилася ота жахлива жінка з Югославії й забрала його від неї. Насправді він не хотів нікуди йти. Якби Керрі Луїза трохи зачекала й виявила розважливість, він міг би повернутися до неї.

— Вона дуже переживала? — запитала міс Марпл.

— Дивна річ, проте не думаю, що вона справді переживала. Вона сприйняла ту подію абсолютно спокійно — але в цьому немає нічого дивного. Керрі Луїза — жінка спокійна й лагідна за вдачею. Вона поквапилася розлучитися з ним, щоб він і та особа змогли одружитися. І запропонувала двом його синам від першого шлюбу залишитися з нею, бо вважала, що в її домі їм буде зручніше жити. Тож бідолашний Джонні не мав іншого виходу, як одружитися з тією югославною, і вона влаштувала йому пів року жахливого життя, після чого в нападі люті спрямувала автомобіль, у якому вони їхали, в провалля. Казали, ніби йшлося про нещасний випадок, але, думаю, то був напад шалу!

Місіс Вен Райдок зробила паузу, взяла дзеркало й стала уважно роздивлятися своє обличчя. Потім узяла пінцет і висмикнула волосинку з брів.

— І далі Керрі Луїза не придумала нічого ліпшого, як одружитися з цим Льюїсом Сероколом. Ще один дивак! Ще один чоловік з ідеалами! О, я не кажу, що він їй не відданий, — думаю, це не так, — але його постійно кусає та сама блощиця бажання зробити так, щоб усім людям жилося ліпше. А людина тільки сама може зробити себе щасливою.

— Я так не думаю, — не погодилася міс Марпл.

— Проте в цій сфері діяльності існує мода, як існує вона там, де йдеться про манеру вдягатися. (Ти ж бачила, моя люба, які дивовижі пропонує нам носити Крістіан Діор замість спідниць?) То де я була? Ага, я говорила про моду. Так от, у філантропії теж існує мода. За життя Ґульбрандсена було модно виявляти добродійність у галузі освіти. Але ця мода вже відійшла, коли держава взяла на себе основні обов'язки. Кожен вважає, що він має право на освіту — і дуже мало її цінує, здобувши! Злочинність неповнолітніх — ось куди тепер спрямовані всі погляди. Юні злочинці та злочинці потенційні. Усі сьогодні схибнулися, думаючи про них. Побачила б ти, як спалахують

очі в Льюїса Сероколда за товстими скельцями його окулярів! Він збожеволів від свого ентузіазму. Це один із тих чоловіків, наділених величезною силою волі, які можуть годуватися одним бананом та однією грінкою й усю свою енергію вкладають у Справу. І Керрі мириться з усім цим — як мирилася й раніше. Але мені це не подобається, Джейн. Вони провели кілька зборів членів правління Фонду Гульбрандсена, і весь маєток став місцем реалізації цієї нової ідеї. Тепер його перетворено на заклад із перевиховання неповнолітніх злочинців, напхом напхано психіатрами, психологами та іншим подібним людом. Тож Льюїс і Керрі Луїза живуть тепер в оточенні хлопців, яких, мабуть, не можна вважати цілком нормальними. А ще там крутиться безліч фахівців із гігієни праці, усіляких учителів та ентузіастів, половина з яких — очевидні психи. Словом, збіговисько божевільних та диваків, і моя Луїза перебуває в самій гушавині тієї чудернацької компанії!

Вона замовкла — і безпорадно втупила погляд у міс Марпл.

Міс Марпл відповіла голосом, у якому бринів слабкий подив:

— Але ти ще не розповіла мені, Рут, чого боїшся насправді.

— Я ж тобі сказала — *не знаю!* І саме це мене непокоїть. Я була там нещодавно — зробила такий собі короткочасний візит. І мене не залишало відчуття небезпеки. Вона витала в навколишній атмосфері, в самому будинку; я знаю, що не помилилася. Я чутлива до атмосфери й завжди була такою. Чи я розповідала тобі, як я вмовила Джуліуса продати все своє збіжжя перед тим, як стався обвал на біржі? І хіба я не мала рації? Атож, там явно щось не так. Але я не знаю, де й у чому ця небезпека — чи в середовищі тих кримінальних підлітків, чи в самому домі. Я не знаю, про що саме йдеться. Льюїс живе лише своїми ідеями й більше нічого не помічає, а Керрі Луїза, нехай благословить її Бог, ніколи не бачить, не чує і не думає чогось іншого, крім того, який чудовий краєвид, або який чудовий звук, або яка чудова думка. Усе це дуже мило, але не *практично*. Існують такі речі, як небезпека й зло — і я хочу, щоб ти, Джейн, негайно туди поїхала і з'ясувала, про що саме йдеться насправді.

— *Я?* — здивовано вигукнула міс Марпл. — Чому саме я?

— Бо ти маєш добрий нюх на такі речі. Ти його завжди мала. Ти завжди була таким невинним на вигляд і таким милим створінням,

Джейн, але під цією зовнішньою оболонкою тебе ніщо ніколи не дивувало, ти завжди була готова до найгіршого.

— Найгірше так часто виявляється правдою, — прошепотіла міс Марпл.

— Не розумію, чому ти так низько цінуєш людську природу, — адже мешкаєш у такому чарівному маленькому селі, такому старовинному й чистому.

— Ти ніколи не жила в селі, Рут. Те, що нині відбувається в чистому й мирному селі, либонь, здивувало б тебе.

— Цілком можливо. Але я веду до того, що тебе ніщо не зможе захопити зненацька. То ти пойдеш до Стонігейтса і з'ясуєш, де там причаїлася небезпека, чи не так?

— Але ж, Рут, люба, це буде надзвичайно важко зробити.

— Ні, зовсім неважко. Я все обміркувала. Я вже підготувала там ґрунт і, сподіваюся, ти не станеш гніватися за це на мене.

Місіс Вен Райдок на мить замовкла, з певною тривогою подивилася на міс Марпл, запалила сигарету й, дещо нервуючись, стала пояснювати:

— Я певна, ти не станеш заперечувати, що після війни життя в цій країні стало досить важким

для людей із невеличкими, фіксованими прибутками — тобто для таких людей, як ти, Джейн, я хотіла сказати.

— О, це правда. Але завдяки доброму ставленню до мене, справді дуже доброму ставленню до мене мого небожа Реймонда, я не дуже чітко уявляю, яке ж моє становище насправді.

— Твого небожа можна не брати до уваги, — сказала місіс Вен Райдок. — Керрі Луїза нічого не знає про твого небожа, а якщо знає, то лише як про письменника й не має найменшого уявлення про те, що він твій небіж. Розумієш, я розповіла Керрі Луїзі, що справи в нашої любові Джейн зовсім кепські. Їй іноді навіть голодувати доводиться, а вона ж, звісно, надто горда, щоб попросити допомоги в давніх друзів. Авжеж, їй не слід пропонувати гроші, але прийнятний і тривалий відпочинок на лоні чудової природи, у товаристві давньої приятельки, з добрим і поживним харчуванням та без будь-яких турбот чи клопоту... — Рут Вен Райдок зробила паузу, а тоді додала з викликом: — А зараз можеш сварити мене, скільки завгодно, якщо ти на мене сердита.

Міс Марпл широко розплющила очі кольору синьої китайської порцеляни з усмішкою лагідного подиву.

— Але чому я повинна бути сердита на тебе, Рут? Це дуже винахідливий і привабливий привід. Я певна, що Керрі Луїза не буде проти.

— Вона напише тобі листа. Ти його отримаєш, коли повернешся додому. Скажи мені чесно, Джейн, ти не думаєш, що я собі занадто дозволила? Ти нічого не маєш проти такої ідеї?

Вона завагалася, й міс Марпл скористалася цією паузою, щоб швидко й точно висловити свою думку:

— Проти того, щоб поїхати до Стонігейтса як об'єкта добродійності? Під більш або менш вигаданим приводом? Ні, я нічого не маю проти, якщо в цьому справді є серйозна потреба. Ти вважаєш, що така потреба є — і я схильна погодитися з тобою.

Місіс Вен Райдок здивовано витріщилася на неї.

— Схильна погодитися? То ти вже щось чула?

— Я нічого не чула. Але ж ти в цьому переконана. А я знаю, що ти не дуже схильна до фантазій, Рут.

— Ні, не схильна, але ж у мене немає нічого конкретного, на що можна було б послатися.

— Пригадую, — замислено сказала міс Марпл, — один недільний ранок у церкві, — це була друга неділя різдвяного посту, — коли я сиділа позаду Грейс

Лембл, і мене стала опановувати дедалі більша тривога за неї. Розумієш, я була абсолютно переконана, що з нею щось не так, — щось дуже погане, — а проте я не мала найменшого уявлення, в чому річ. То було неймовірно тривожне передчуття, й разом із тим — нічого конкретного.

— І з нею справді трапилося лихо?

— О, так. Її батько, старий адмірал, дуже дивно поведився протягом певного часу, й уже наступного дня він прийшов до неї з відбійним вугільним молотком і став горлати, що вона — антихрист, який маскується під його дочку. Він мало її не вбив. Його тоді забрали до божевільні, а їй після того довелося кілька місяців пролежати в лікарні — вона була за крок до смерті.

— І в тебе справді виникло передчуття лиха того дня в церкві?

— Я не назвала б це передчуттям. Бо воно ґрунтувалося на *факті* — зазвичай так воно й буває, хоча в ту мить ти не завжди це помічаєш. Вона надягла тоді свій недільний капелюшок задом наперед. Це дуже прикметна деталь, справді дуже прикметна, адже Грейс Лембл була надзвичайно акуратною жінкою, їй ніхто ніколи не дорікнув би в неухважності чи забудькуватості, й обставини, за яких вона могла б не помітити, що її капелюшок одягнений задом

наперед, були, либонь, украй незвичайними. Її батько пожбував у неї важким мармуровим преспап'є, яке розбило дзеркало на друзки. Вона схопила капелюшок, похапцем надягнула й вибігла з дому. Їй було важливо зберегти видимість пристойності, і вона не хотіла, щоб слуги щось почули. Вона пояснила собі поведінку «свого любого тата» його важким «морським характером», і до неї не дійшло, що його розум геть з'їхав із рейок. Хоч вона вже давно мала б це зрозуміти. Він постійно скаржився їй, що за ним стежать вороги, — тобто симптоми хвороби були досить очевидними.

Місіс Вен Райдок із повагою глянула на приятельку.

— Схоже, Джейн, — сказала вона, — що твоє Сент-Мері-Мід зовсім не такий ідилічний куточок, яким я його завжди уявляла.

— Людська природа, моя люба, скрізь однакова. Просто в місті вона не так впадає в око, оце й уся різниця.

— То ти поїдеш до Стонігейтса?

— Я поїду до Стонігейтса. Хоч це й буде, мабуть, трохи несправедливо щодо мого небожа Реймонда. Я маю на увазі, створити враження, що він мені зовсім не допомагає. Проте мій любий хлопчик поїхав на пів року до Мексики. А коли він повернеться, усе вже закінчиться.

— Що саме закінчиться?

— Навряд чи Керрі Луїза запросить мене до себе на невизначено довгий час. На три тижні — можливо, на місяць. Цього цілком вистачить.

— Тобто за такий час ти встигнеш з'ясувати, що там не так?

— Атож, я встигну з'ясувати, що́ там не так.

— Це просто чудово, Джейн, — сказала місіс Вен Райдок. — Схоже, ти дуже впевнена в собі.

Міс Марпл подивилася на неї з легким докором у погляді.

— Це ти дуже впевнена в мені, Рут. Чи так принаймні кажеш... А я можу тільки пообіцяти тобі, що докладу всіх зусиль, аби виправдати твою довіру...